

Z P R A V O D A J S B Č
Informace pro členy Společnosti
bratří Čapků /SBČ/

9. číslo

listopad 1979

P R O S L O V
předsedy SBČ dr. Fr. Krčmy u hrobu Karla Čapka
25.12.1978 den 40. výročí jeho odchodu.

Nejen Čapek, ale i o Čapkovi

Milý host

Prosíme o pochopení
Zájezdová činnost
Zprávy spolkové
/ závěr /

PROSLOV předsedy SBČ Dr. Františka KRČMY u hrobu
Karla Čapka
25.XII.1978 v den 40. výročí jeho odchodu

Jednou řekl Karel Čapek své ženě: „nejlíp budu psát mezi 50 a 60 lety. Lyrik může dosáhnout vrcholu v mládí a také většinou dosahuje, ale prozaik, ten vydá to nejlepší až v letech zralosti.“ Když si představíme, jakými zvraty byla vyplněna ta dekáda po onom nejsmutnějším Božím hodě nejsmutnějšího roku 1938, nemůžeme než s opravdovou bolestí se zamyslet jak by těch jak tragických, tak i zářivých rekordů vývoje lidského rodu využil literárně spisovatel, který dovedl svým uměleckým mistrovstvím z šedivého dožívání železničního penzisty vytvořit jednu ze svých nejsilnějších knih, jak by byl dokázal obohatit nejen naši, ale i světovou literaturu, takovými podněty, jakými bylo pro jeho obrazovost třeba vyvrcholení lidské bestiality koncentračními tábory, v nichž homo sapiens, přímo průmyslovým způsobem po statisících hubil své bližní jako obtížný hmyz, jak by jeho humanistická duše umělecky ztvárnila skutečné hrůzy při použití nukleárních zbraní, jež se svou jasnozřivostí předpověděl v Krakatitu, ale na druhé straně, co by on, který tak přesvědčivě konfrontoval pokrok lidského ducha s přetechnizovanou civilizací, říkal rozvoj astronautiky, cestám na Měsíc, co by říkal zmenšení naší planety televizí a nadzvukovými rychlostmi a vůbec všemu, co přišlo v době, kdy normálně mohl žít a tvořit.

Protože Karel Čapek není jen spisovatelem ztotožňovaným s kulturním nivo první republiky, o němž se neprávem říká, že zemřel se svou dobou; byl a je nadčasový velký duch národa. Takoví, jako on, nebudou a nemají být posuzováni dobou, ale naopak doba bude posuzována jimi.

Ale nepřišli jsme v jubilejní den jeho úmrtí sem, my nikoli pouzí čtenáři a ctitelé, ale jeho vyznavači, abychom polykali vnitřní slzy lítosti nad tím, čím vším ještě mohl Čapek proslavit naši kulturu ve světě, ale také proto, abychom se zamysleli nad tím, za jakých okolností a v jaké atmosféře umíral. Neumřel totiž na

banální chorobu, kterou by dnes penicilin lehce zažehnal, ale umřel na svou jasnozřivost a životní poctivost. On předvídal věci vzdálenějších, viděl dobře ten stále hrozivější mrak, který se od počátku třicátých let stahoval od bavorských hranic nad české nebe. Jeho temnosvit mu jasně řekl, co přijde, a přesto tento křehký bohatýr ducha odmítl se zachránit do zahraničí - přesto, že nikdo u nás neměl lepší možnost než on, navrhovaný prezident světového Penklubu a kandidát Nobelovy ceny, přítel Shawův, Chestertonův a desítek světových spisovatelů. Rozhodl se vlastně dobrovolně zemřít ve svých Thermopylách. Nemohl si dělat iluze o tom, co ho čeká. Určitě by nebyl v koncentráku trpěl ta dlouhá léta jako jeho bratr - mučedník. Jeho lidská jemnost by mu nedovolila přežít první pohledy na tak apokalyptické ponižování člověka člověkem, jaké si ani takový věštec věci budoucnosti nemohl představit.

Bylo to vlastně štěstí v neštěstí, že clona vlastní české závisti a zloby, náhle otevřela kanály národní spodiny a vyhlídka a duševní nesvobodu zlomily jeho ducha, protože alespoň mohl zemřít ve své posteli a na rameni své milované ženy - tři měsíce později by se už takové milosrdné smrti nedočkal. Co všechno dalo by se říci o Karlu Čapkoví z toho, co by významné výročí zasluhovalo a jak málo byť i v kostce lze pronést zde, kde konečně našel klid a mír.

Proto Vám jen, Karle Čapku, mohu slíbit jménem naší Společnosti, že pokud bude český národ žít a česká literatura a SBČ existovat, budou vždy ve výročí Vaší tragické smrti stát u Vašeho hrobu Vaši ctitelé ať organizovaní či nikoli, a budou zde stát s týmiž myšlenkami a pocity, jako stojíme dnes.

Nejen Čapek, ale i slovo o Čapkovi.

Univerzitní profesor PhDr. František Buriánek byl jistě nejpopovolanějším člověkem, jehož jsme mohli požádat o úvodní přednášku na našem loňském oslavném podvečeru k 40. výročí odchodu Karla Čapka v Městské knihovně. Jeho vědecký zájem o Čapkovu tak mnohostrannou osobnost je po léta znám a jejím logickým vyvrcholením byla monografická práce „Karel Čapek“, která vyšla loni v nakladatelství Melantrich jako další dílo edice Odkazy. Stejně jako jeho přednáška u nás, která svou mimořádnou zasvěceností přinesla k hodnocení tohoto večera jako nejdůstojnějšího a nejzdařilejšího v mezích našich možností, stala se jeho knížka tak dlouho již žádoucím, bestsellerem, který se na pultech neměl ani čas ohřát. Dlouho postrádaná informace nejen o spisovateli a dramatikovi, ale i člověku Karlu Čapkovi, podaná v dosud nebývalé šíři a hloubce, byla vynikajícím soustem do stále hladového jícnu čtenářské poptávky po všem, co jakkoli souvisí s tímto reprezentačním jménem naší kultury. Přispěla k tomu i mistrná metoda vycházet při obtížném portrétu z názorů samostatného Čapka a z citátů jeho díla, jejichž výběr byl v obšírné recenzi Rudého Práva označen jako „ mnohdy doslova objevený a naprosto nový“. Ale zejména pro mladou generaci Čapkových „nepamětníků“ je toho objeveného v Buriánkově významné práci daleko víc než jen vyvážený a komentářů nepotřebující výběr citátů z tvorby tak rozsáhlé a v své celistvosti obtížně přístupné.

Proto ani nikoho nepřekvapilo, když v tak významném nakladatelství jako je Melantrich hodnotil svoji práci za rok 1978, udělili jednu ze dvou výročních cen právě profesoru Buriánkovi za tohoto Čapka. Myslíme, že naše členy bude zajímat dialog, který při této příležitosti měli redaktor kulturní rubriky Svobodného slova básník Petr Kovařík s autorem významné knihy.

Jste znám jako autor řady monografií z české literatury. Co vás přivedlo k práci o Karlu Čapkovi?

Už na svých gymnasijských studiích, to je před válkou, jsem se pokusil o svou první stať o Čapkovi. Od té Doby jsem se nemohl od Čapkova díla odtrhnout. Tolik Toho říká o člověku, o společnosti, tak je jeho dílo

české a při tom světové. Má nevyčerpatelný obsah lidského poznání a je okouzující svým vypravěčským uměním. Jako literární kritik a vědec jsem měl pak pořád neklidné svědomí, že my v Čechách Karlu Čapkovi stále dlužíme pořádnou monografii. Tak jsem mu tento dluh úcty, vděčnosti a obdivu konečně po létech splatil. Ale stejně mám pocit, že ten dluh není splacen úplně.

Čím je pro vás Karel Čapek dnes aktuální?

Čapek je pořád aktuální svým demokratismem, který se nejvíce prokázal v konfrontaci s fašismem, svou humanistickou úctou k člověku, svým účastným zájmem o osud lidstva v epoše vědeckotechnických vynálezů imperialistických válek a hrozících atomových katastrof. Je aktuální nelítostnou kritikou starého světa, ovládaného zájmem zisku, světovládnými choutkami a politickou demagogií. Je stále aktuální svým základním principem lidskosti.

Jako profesor filosofické fakulty Karlovy university máte možnost velkého kontaktu s mladou generací. Co pro ni podle vašich zkušeností Karel Čapek znamená?

Mladým generacím říká Karel Čapek mnoho poučného, ale hlavně poutavého o světě, ve kterém vládou zákony kapitalistické ekonomiky s důsledky, jež ohrožují budoucnost lidstva, o světě, kde politické strany mají jediným programem svůj sobecký skupinový nebo osobní zájem, kde věda, žurnalistika, ideologie jsou bez odpovědnosti k životu i k pravdě, o světě, který sám sobě připravuje zkázu - jednou atomovou, podruhé fašistickou. Ale Čapek svým dílem dává mladým lidem především vědomí lidských hodnot. Kultivuje myšlení i cítění svých čtenářů, odpovědnost k životu i pravdě, morální i občanskou odpovědnost. Zkrátka přispívá k rozvoji všestranné lidské osobnosti. A také k jejímu estetickému cítění, k její jazykové kultuře. A hlavně: dává jim chvíle okouzující četby, vzácných uměleckých požitků.

Jako svůj úspěch si může Buriánkova zaslouženého počínu přečíst především spisovatel Dr. Karel Houba, ředitel knižního oddělení nakladatelství Melantrich, jehož rozhled po našem literárním životě a jeho potřebách budiž našim členům nadějnou zárukou dalšího vydání tohoto tak bleskově rozebraného díla.

F.K.

Milý host.

Před patnácti lety zazvonil u Čapkovy vily mladý muž menší postavy, který se Olze Scheinpflugové představil jako Oleg Malevič z Leningradu a žádal ji o dovození, aby si mohl prohlédnout Čapkův archiv. Čapkova vdova se původně domnívala, že jde o příležitostného zájemce, snad reportéra, a byla zprvu dosti zdrženlivá. Ale když v příchozím poznala vážného vědeckého pracovníka, který projevil přímo urputný zájem o Čapka v celé šíři jeho osobnosti, poskytla mu ochotně přístup do archivu, který po svých neblahých životních zkušenostech opatrovala s láskyplnou péčí a opatrností. Ocenila, že po Nikolském se objevuje další seriózní vědecký přístup a pokus o přímé poznávání autora, domácimi nevraživostmi poněkud obestřené, pro pohled Sovětského svazu. Působila na ni jeho velká skromnost a dojímalo jí jeho vyprávění jak s matkou zázračně přežil nelidskou blokádu Leningradu. Přiznám se, že když jsem mu tehdy asistoval při několika denním vypisování a zaznamenávání všeho, čeho se kdy dotkla Čapkova ruka, netušil jsem, že to jednou bude zahraniční badatel, který věnuje Čapkovi svůj celoživotní zájem takové pečlivosti a entusiasmu, že ho dnes můžeme klidě vyznamenat přesvědčením, že je zahraniční obdobou Dr. Miroslava Halíka, stejně skromným a pokorným dělníkem na Čapkově odkazu, jakým byl náš nezapomenutelný předseda.

Proto, když po tolikaleté odmlce napsal obširný dopis, že připravuje pro moskevské nakladatelství „Chudožestvenaja literatura“ knihu vzpomínek na Karla Čapka a chtěl na mně množství informací, vyžádal jsem si souhlas výboru k tomu, abych ho ujistil, že členové naší společnosti /o jejichž spolupráci také žádal“ vítají jeho snahu, aby v Sovětském svazu měli co nejobsáhlejší a nejneustrannější pohled na Karla Čapka a učiní pro něho vše, co bude v jejich silách, ale zároveň jsem ho upozornil, že naše možnosti jsou dány skutečností, že jsme soukromý a celkem nezámožný spolek ctitelů bratří Čapků, jehož veškeré časové i finanční hodnoty vycházejí z obětavé dobrovolnosti členů, zatímco např. Památník písemnictví jako instituce oficiální a celostátní má možnosti daleko nadějnější.

Nakonec jsem ho poprosil, aby při svém zamýšleném zá-

jezdu do Prahy přenesl v rámci naší Společnosti a především pro její členy jakoukoli přednášku na čapkovské téma podle své volby, nejlépe ovšem o práci na své chystané knize. Když v květnu přijel, ukázalo se, že těžiště svého zájmu plánoval na Slovensko a neměl přesnou představu o datu, kdy by mohl v Praze přednášet. Měli jsme zakalkulovánu maximální pružnost co do doby technické přípravy, ale přesto k našemu zklamání k přednášce, která by bývala měla významný ohlas i mimo naši Společnost, nedošlo, protože Oleg Michajlovič Malevič s ohledem na svůj časový rozvrh a z osobních důvodů souhlasil jen s improvizovanou besedou s našimi členy.

Ale i tato náhrada se zařadila k největším úspěchům pořadatelské komise, třebaže k naší lítosti nebylo prakticky možno sezvát normálními pozvánkami nebo oběžníkem všechno naše členstvo, ani ne pražské, takže účast byla omezena na výbor a asi dvě desítky dalších členů, na rychlo dosažitelných telefonem. Leningradský badatel nás v rámci dvouhodinové besedy seznámil nejen se svým dosavadním bohatým podílem na čapkovském poli ve své vlasti, ale i se svou takřka mravenčí pílí v shledávání vzpomínek pamětníků velkého spisovatele, stejně jako s pracným vyhledáváním všeho, co kdy kde ve světě i u nás o něm publikoval. Na další dotazy podal podrobný chronologický přehled všech překladů jeho knih a divadelních inscenací od dvacátých let až po dnes, stejně tak nás informoval o změnách, kterými procházelo hodnocení jednotlivých děl nebo i postojů Karla Čapka podle osobního zaměření posuzovatelů a výkyvů politické situace v Sovětském Svazu. Vydal svědectví o nesmírné oblibě Čapkova díla mezi čtenáři mnoha svazových národů, do jejichž jazyků je po léta ve velkých nákladech překládán a zejména o úspěchu sebraných spisů vyšlých v Moskvě v ruštině.

Mile nás upozornil, aby nebyl nazýván „panem profesorem“, protože je jen „kandidátem věd“ a na Čapkovi nepracuje z příkazu nebo v rámci nějaké oficiální instituce. Srdečně přijal odvážný nápad, že by Společnost někdy mohla uspořádat tematický zájezd „Po stopách díla

K.Č v Sovětském svazu", a on by dělal zasvěceného průvodce, kladně odpověděl i na subtilní otázky, jako např. zda při svědectví věnuje náležitou pozornost i svědectví nejpopovolanějšímu, tj. dosud neotištěným přednáškám a memoárům jeho ženy nebo jaký byl Gorkého názor na RUR. Navzájem jsme se na tomto zdařilém setkání 28.června ujistili, že jistě není poslední a že je příště bude nutno tak zorganizovat, aby celá naše literární veřejnost mohla být osobně účastna tak zajímavých a ne příliš známých čapkovských sdělení.

František Krčma

Prosíme o pochopení

Omlouváme větší přestávku ve vydávání našeho nepravidelného Zpravodaje a tím pauzu v dodávání čapkovských zpráv. Jsme si vědomi tohoto úseku naší činnosti. Všichni naši členové vědí dobře, že ať formou, ať obsahem je náš Zpravodaj zatím daleko blíž nouzovému počínu než časopisu, jenž by odpovídal nejen velkým jménům v našem názvu, ale i bohatství současných čapkovských problémů a konec konců i více než třicetileté tradice SBČ. Když jsme se v roce 1976 pokusili skončit dlouholeté živoření našeho spolku a naplánovali si vydávat nějakou formou Zpravodaje, byli jsme si vědomi, že jde o pokus, který ověří teprve praxe a čas. Bylo to ostatně novum v celé dosavadní činnosti SBČ, která ani v dobách prvotního rozkvětu žádný časopis nevydávala. Uplynulo dost času, abychom se zamyslili nad dosavadními poněkud dlouho trvajícími „porodními bolestmi“: potížemi opravdu technickými, nemožností dodržovat předem naplánované termíny, náročností na obětavost několika dobrovolných pracovníků, nemožností zabezpečit vnější vybavení a nakonec i tím ovlivněné spory názorové na koncepci, formu i obsah Zpravodaje. Jedno je jisté; musíme v příštím správně údobí zaměřit své síly na zlepšení naší vydavatelské činnosti, při nejmenším na úroveň, které jsme dosáhli na poli pořadatelském. K tomu bude nutná spolupráce celé čtenářské obce. Prosíme čtenáře, aby proto neposuzovali toto číslo za nějaký náznak prototypu zamýšlené formy budoucí, ale za pokus informovat členy o nejnut-

nějším z nahromaděných materiálů od prosince minulého roku.

Výbor SBČ

Zájezdová činnost

Dne 2.7.1977 se vydal autobus se 39 účastníky na trasu Chyšě u Karlových Varů-Žlutice-Manětín v 6 hodin ráno z náměstí Republiky a s návratem ve 21 hodin. Navazoval tak na besedu 9.11.1976 o pobytu Karla Čapka jako vychovatele syna hraběte Lažanského v zámku Chyšě. Tématicky zájezd připravila Marie Šulcová a organizačně Milena Pfannová. V Chyši jsme prohlédli zámek, který byl zatím neupraven, a park. Potom byla beseda se členy MNV, kde je také vystavena busta Karla Čapka, jenž má být po skončení oprav zámku postavena čelem k jeho vchodu. Zakoupili jsme také fotografie busty. Potom byla prohlídka místního kostela s originálem obrazu Petra Brandla.

Odtud jsme odjeli do Žlutic, kde jsme v síni MNV shlédli originál drahocenného žlutického kancionálu, dále prohlédli muzeum, město, podzemní chodby a kostel sv. Petra a Pavla s pěknými památkami. Po obědě v restauraci Beseda jsme odjeli do Manětína, prohlédli místní kostel, zámek se sbírkami a jiné památky a vrátili se domů. Zástupci místních národních výborů nás všude dobře přijali. Děkujeme jim za umožnění prohlídek.

Další zájezd byl 30.září 1978 po trase Malé Svatoňovice-Úpice-Žernov, tématicky připravený scénáristy muzea bratří Čapků ve Svatoňovicích Dr. Martou Dandovou a Dr. Jaroslavem Slavíkem, naším místopředsedou. Organizačně opět zajištěn jednatelkou Milenou Pfannovou. Tentokrát byly již dva plné autobusy s 89 účastníky. Začalo se prohlídkou muzea Bratří Čapků ve Svatoňovicích, jehož sbírky opravdu je dobře shlédnout, pokračovalo projíždkou po hřebenech Jestřebích hor, vycházkou na rozhlednu, s obědem v hornickém učilišti.

Zástupci MNV nám opět vyšli velmi vstříc a pomohli i místní členové naší Společnosti. V Úpici opět byla prohlídka školy, kostela s obrazem Petra Brandla, muzea, jehož správce nám také umožnil návštěvu u známé malířky Julie Wintrové - Mezerové. Každý účastník v muzeu dostal upomínkový dárek. V Žernově, kam nás doprovázeli svatoňovičtí přátelé, byla prohlídka starého kostelíka a hřbitova a památného statku. Odjížděli jsme s radostnými pocity. Sluší se alespoň uvést jména těch přátel, kteří se nám po celou dobu věnovali: Josef Kábrt, Karel Pospíšil, František Škaloud, Jan Kábrt a J. Mojžíš. Jim všem, stejně jako zástupcům MNV i muzea, náleží náš dík.

Dne 26.května 1979 jsme pak navštívili Čapkovu Strž a Dobříš. Byly opět dva autobusy s 84 účastníky a tématickým vedoucím Václavem Hatajem a organizací Mileny Pfannové. Zásluhou našeho člena Čestmíra Venase, který daroval několik desítek čemeřic, jsme přispěli k ozdobě tamní zahrádky, kde je většina účastníků vlastnoručně zasázela. Potom bylo prohlédnuto muzeum, kde měl pěkný výklad jeho správce.

Můžeme všem členům doporučit také návštěvu této památky. Pokusíme se tento zájezd v roce 1980 opakovat s předností pro členy, kteří již nemohli být tentokrát zařazeni. Účastníci dostali rozmnožený text Václava Hataje o Čapkově Strži a pohlednici památníku, která již je rozebrána. Milým překvapením bylo, že nás pak správce dobříšského zámku - sídla čs. Spisovatelů - umožnil jeho prohlídku s výkladem, za což mu také velmi děkujeme. Obědem v hotelu Heinz a návratem do Prahy se skončil zájezd, na nějž budou účastníci rádi vzpomínat.

Milena Pfannová - Otomar Zdeněk

Spolkové zprávy

Změna směrovacího čísla: Naše poštovní schránka v Jindřišské ulici má nyní poštovní směrovací číslo 111 21.

xx

Od znovuotevření Muzea bratří Čapků v Malých Svatoňovicích v červnu 1978 je navštívilo 8 158 osob ze 23 zemí: SSSR, US, Finska, Švédska, Kanady, Polska, Rakouska, NDR, NSR, Švýcarska, Vietnamu, Japonska, Norska a dalších. Mohlo jich být několik o tisíc víc, ale muzeum bylo pro technické úpravy měsíc uzavřeno.

xx

Zásluhou našeho člena Milana Paláka v Ostravě se rozrůstá hnutí naší Společnosti i na Moravě. Tak vedoucí Památníku Petra Bezruče při Slezském muzeu v Opavě dr. Vladimír Pfeffer nám sdělil, že v příštím roce bude jeden z literárních večerů věnován Společnosti bratří Čapků na námět „Karel Čapek ústy Františka Filipovského“. Podobné večery budou také pravděpodobně v Olomouci a Brně. Čekáme na podnětné návrhy našich členů.

xx

Výstava o životě a díle Josefa Čapka po úspěchu v Praze stahuje velkou pozornost i v jiných městech. Byla již v Hradci králové a v Brně, kde ji shlédlo přes 10 000 diváků, v lednu bude v Liberci a potom snad i v Bratislavě. V Brně Klub přátel výtvarného umění plánuje pro příští rok večer o Josefu Čapkovi.

xx

V příštím roce vyjde druhé vydání knihy Kruh mého času od naší členky Marie Šulcové. Nenechte si ji ujít. Marie Šulcová také spolupracoval na televizní inscenaci o Žlutickém kancionálu, který jste snad vidli na obrazovkách.

xx

Potěšila nás také zpráva z Karlových Varů, odkud dr. Weis oceňuje naši práci a také propagaci Knihkupectví

Karla Čapka v Jugoslávské ulici v Praze, kde vede náš člen Petr Koháček, jehož vzorné čapkovské výlohy poutají zájem milovníků knih.

xx

Protože se našlo také několik osob, které se dále nezají-
mají o naši činnost, přestali jsme je nadále považovat
za členy. Má tedy po přijetí nových 13 členů Společnost
nyní celkem 734 členy. Prosíme, abyste nám posílali dal-
ší přihlášky nebo sdělili adresy, na kterých máme přihláš-
ky poslat.

xx

Záslužný čin udělal ředitel knihovny v Jilemnici Václav
Kmínek, jehož přičiněním tamní přátelé vydali Pamětní
list Karla Čapka. Děkujeme jim za tuto podnětnost a po-
síláme tento list jako vánoční publikaci všem členům,
kteří zaplatili příspěvky.

xx

Z podnětu přítele Venase organisujeme brigádu pro vy-
lepšení zahradního okolí při Čapkově památníku ve Strži.
Hlaste se, kdo byste mohli pomoci.

xx

Letošní sezonu podvečerů jsme zahájili ve Smetanově
muzeu 25.10. s námětem Humor Karla Čapka, který před-
vedli členové Divadla na Vinohradech Dana Kolářová a
Vlastimil Fišar, jimž děkujeme za krásné účinkování.
Měl tak strhující úspěch, že jej budeme příští rok opako-
vat. Po velkém úspěchu, kdy se návštěvníci nevešli do sálu,
opakuje také 29. listopadu v 17 hodin ve Smetanově
muzeu Večer Apokryfů, které přednese Milena Steimaslová.
V příštím roce pak 10. ledna chystáme čapkovský večer ve
velkém sále Městská knihovny.

xx

Děkujeme všem příznivcům za opatření obálek pro zasílá-
ní našeho Zpravodaje. Máme jich dostatek - další ne-
posílejte.

Zpravodaj SBČ, 9. číslo, listopad 1979
Neprodejný výtisk - jen pro vnitřní potřebu
Společnosti bratří Čapků. Z pověření výboru SBČ
Redigoval Otmar Zdeněk.

Adresa Společnosti: Poštovní schránka 284,
hlavní pošta, Jindřišská 14, 110 00 Praha 1.
Účet u Státní banky čs. Praha 1, č. 11-3001-8,
běžný účet č. 909 542 České státní spořitelny,
městská pobočka Václavské nám. 42,
110 03 Praha 1.